

Archeologienota
Sint-Niklaas – Baenslandstraat

Liesbeth Coremans

Temse
2017

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Nummer wettelijk depot
D/2017/12.807/73

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	7
2.3.3	Werkwijze	12
2.4	Assessmentrapport	12
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	12
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	18
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	22
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied	24
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	25
3	Samenvatting.....	26
4	Bibliografie.....	27
4.1	Publicaties	27
4.2	Websites	27
5	Bijlagen	29
5.1	Archeologische periodes	29
5.2	Plannenlijst	29
5.3	Fotolijst.....	30

1 Inleiding

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen volledig gelegen zijn buiten archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones, zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013.

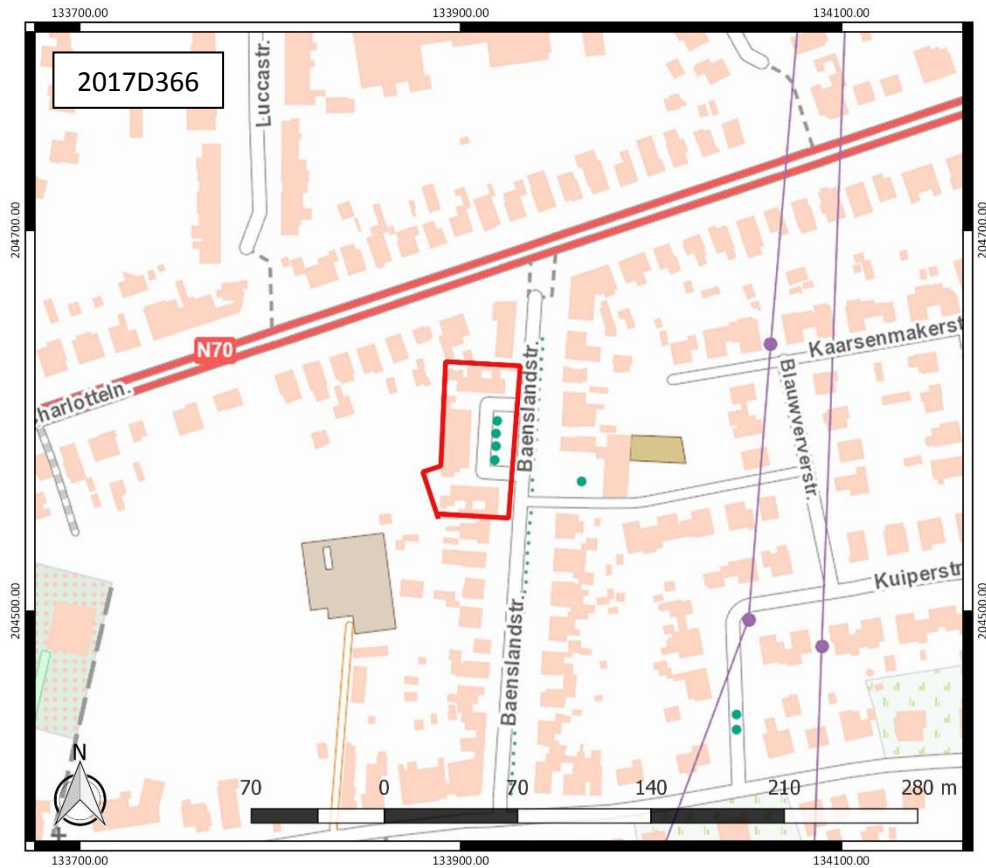
Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

Kadastrale percelen: Sint-Niklaas, afdeling 4, sectie D, percelen 684A3, 684B3, 684C3, 684D3, 684E3, 684F3, 684H3, 684K3, 684M3, 684N2, 684L2, 684L3, 684P2, 684R2, 684S2, 684T2, 684V2, 684W2, 684X2, 684Y2, 684Z2 en openbaar domein.

Oppervlakte onderzoeksgebied: 3165 m²

Topografische kaart:

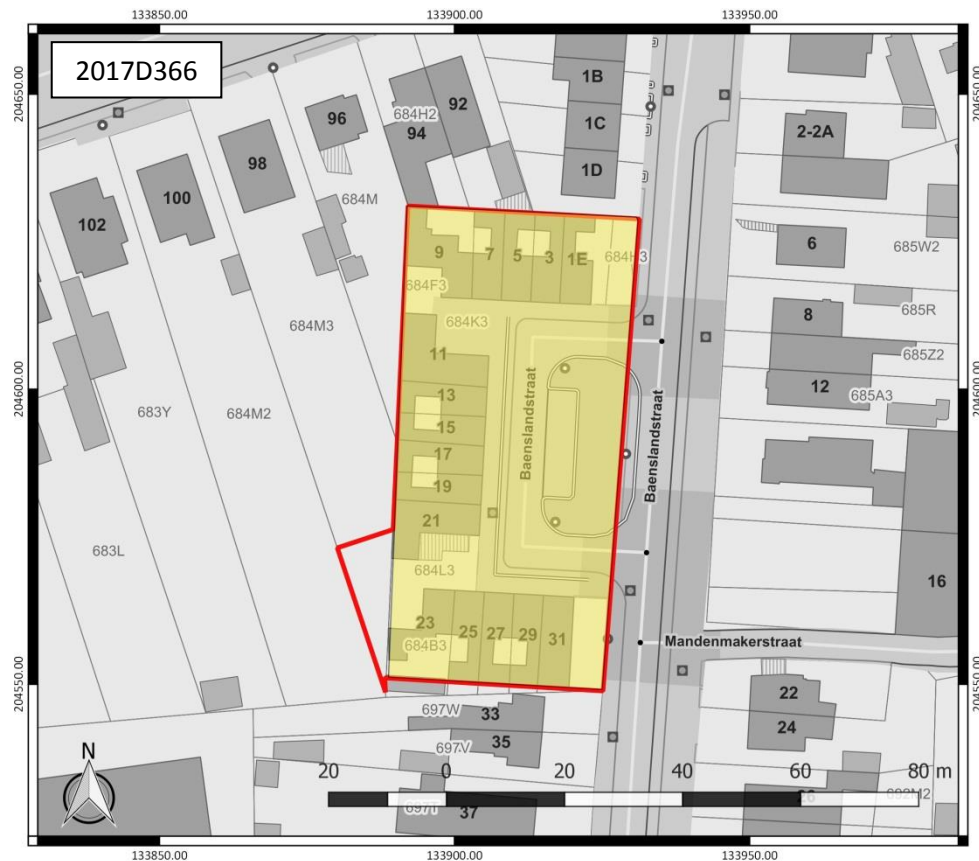

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 19/05/2017-30/05/2017

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, metaaltijden, Romeinse tijd, nieuwe tijd, nieuwste tijd, akkerland

Verstoorde zones: de bestaande bebouwing en verharding heeft vermoedelijk een verstorende impact gehad op het bodemarchief (Figuur 3). Het gaat om woningen met een klassieke fundering. De verstoringdiepte hiervan bedraagt naar schatting ca. 1,00 m, maar de exacte verstorende impact van de bestaande bebouwing is niet gekend.

Figuur 3: Overzicht van de verwachte verstoringen (geel)

2.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

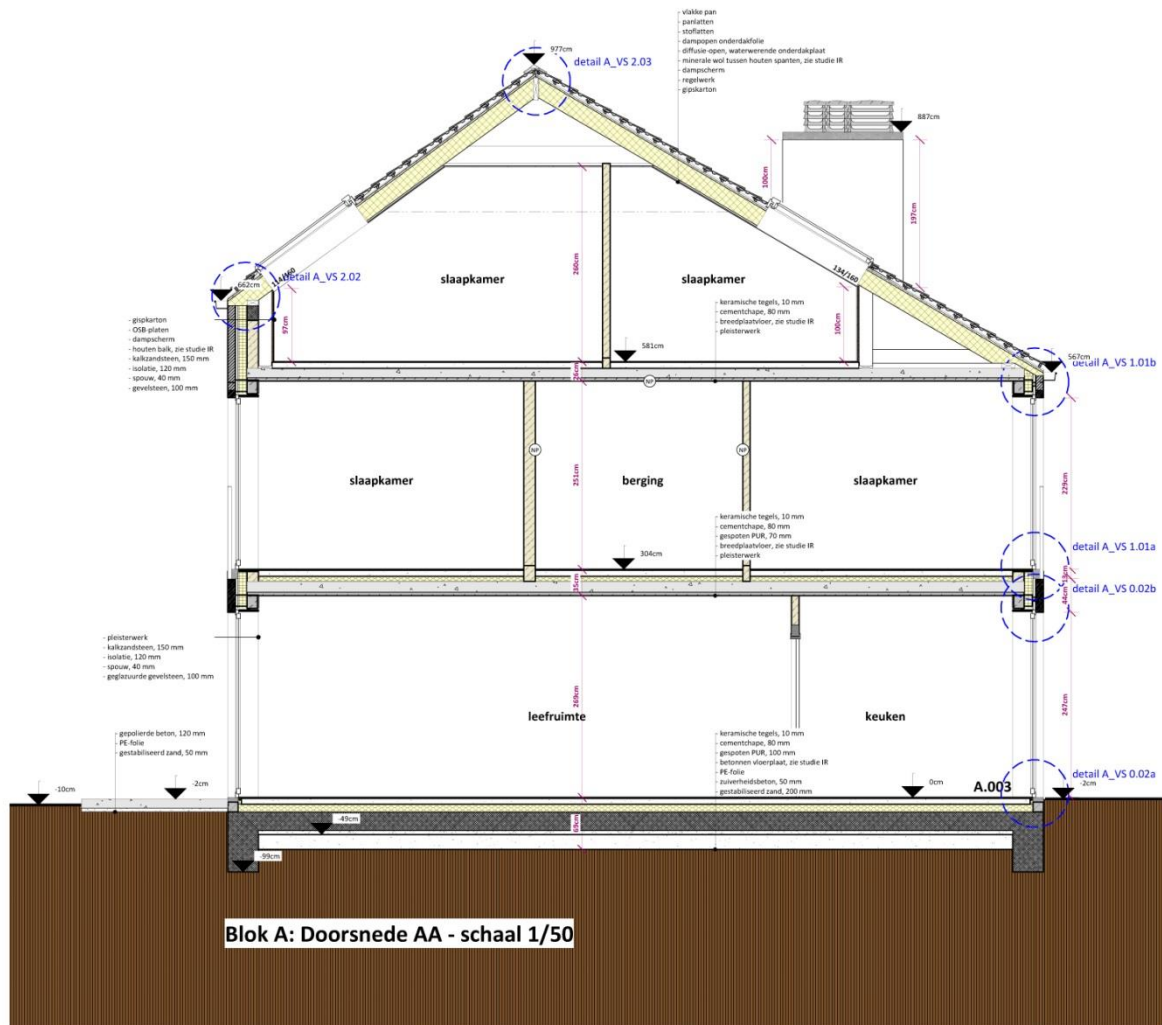
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

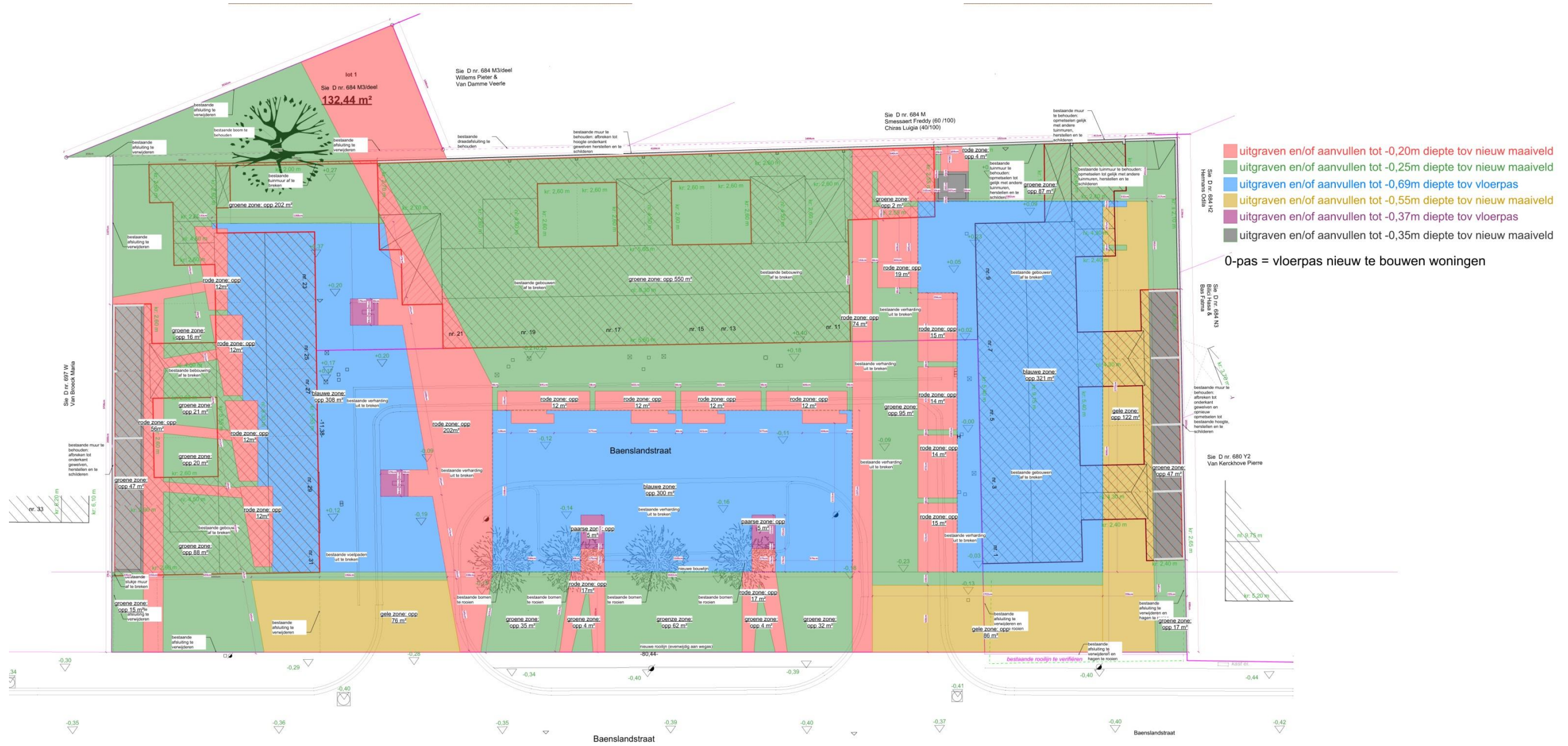
2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein worden sociale woningen en appartementen gerealiseerd. De bestaande bebouwing zal daarvoor gesloopt worden en de op het terrein aanwezige verharding ook. De verstoring gerelateerd aan de sloopwerkzaamheden bedraagt 20 à 69 cm (Figuur 6). De verstoringdiepte van de funderingssleuven voor de nieuwbouw bedraagt ca. 1,00 m onder het maaiveld (Figuur 4 en

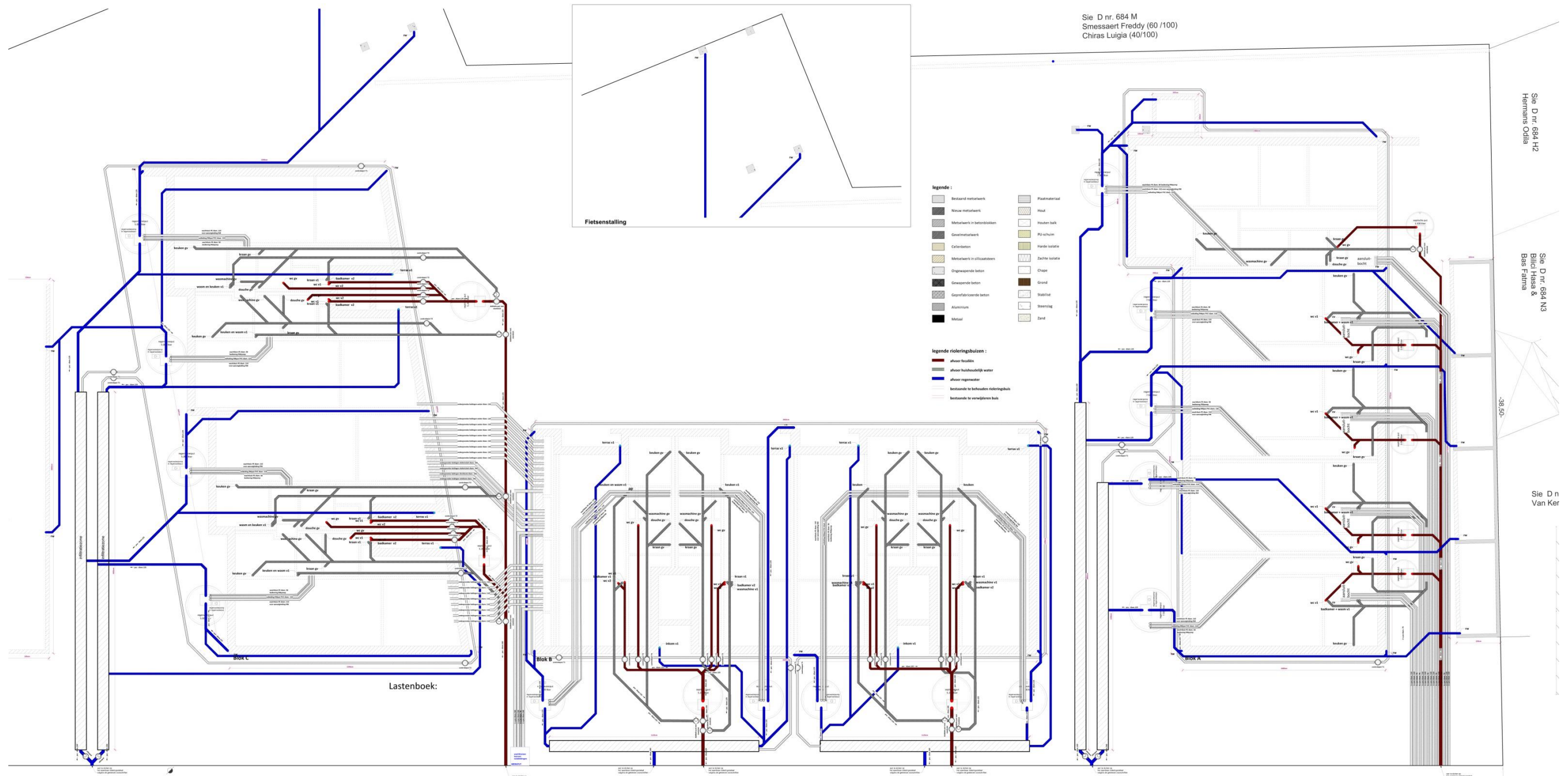
Figuur 5). Plaatselijk, ter hoogte van de rioleringsputten bedraagt de verstoringdiepte maximaal ca. 3,00 m onder het maaiveld (Figuur 7).

Figuur 4: Typedoorsnede (Volt Architecten cvba)

Figuur 6: Aanduiding van het geplande grondverzet op de bestaande toestand (Volt Architecten cvba)

Figuur 7: Rioleringsplan (Volt Architecten cvba)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied. Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosie kaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is gegeorefereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met de Kaart van heerlijkheden het Beverse, Puiembeke, Paddeschoot en Aarschot te Sint-Niklaas (1786), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778) en de Atlas der Buurtwegen (1841) worden drie momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen. In het kader van de opmaak van de archeologienota werd de Erfgoedbank Waasland geraadpleegd.

2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

Het onderzoeksgebied situeert zich ter hoogte van de Baenslandstraat (Figuur 8). Ten noorden loopt de Prinses Josephine-Charlottelaan en ten zuiden bevindt zich de Smisstraat. Volgens het gewestplan is het terrein in woongebieden gelegen. Hydrografisch behoort het tot het Bekken Gentse kanalen. Verschillende vertakkingen van de Molenbeek stromen ten oosten, ten zuiden en ten westen van het terrein. De topografie helt af naar het noorden toe (Figuur 9).

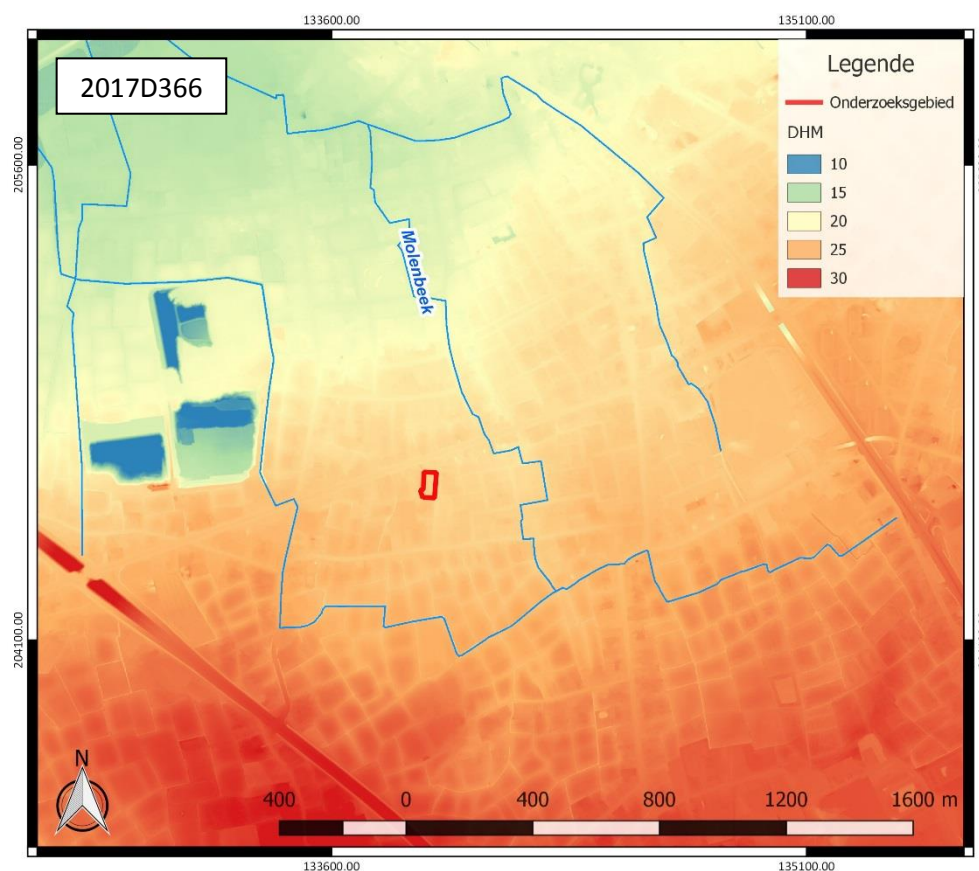
Het onderzoeksgebied bevindt zich op een hoogte van 23 m TAW (Figuur 11). Het gebied kent geen grote hoogteverschillen (Figuur 11). Het gedeelte van de Baenslandstraat binnen het terrein is iets lager gelegen. Het onderzoeksgebied is gelegen op de noordoostelijke flank van een oost-west georiënteerde zandrug aan de westrand van het kustlandschap van het Land van Waas (Figuur 10).¹ Het was voornamelijk tijdens het quartair dat het landschap zijn huidige uitzicht verkreeg. Vooral tijdens de koude perioden vond een sterke erosie plaats en een belangrijke uitschuring van de tertiaire lagen door rivieren. Zo ontstond een zwak golvend, laag heuvellandschap. Algemeen helt het landschap van het Waasland af naar het noordoosten toe. De zuidelijke helling is zeer steil. Deze asymmetrische reliëfvorm wordt een cuesta genoemd.²

¹ De Moor/van de Velde 1995, 7-8

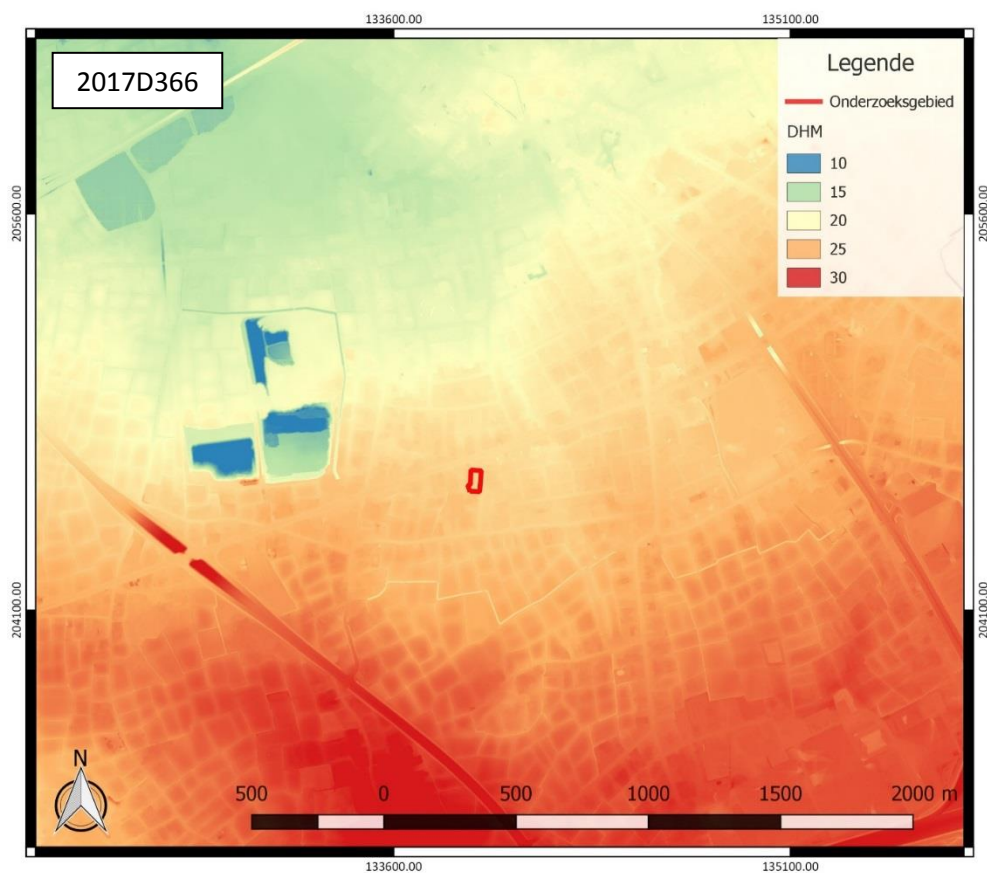
² Thoen 1989, 15

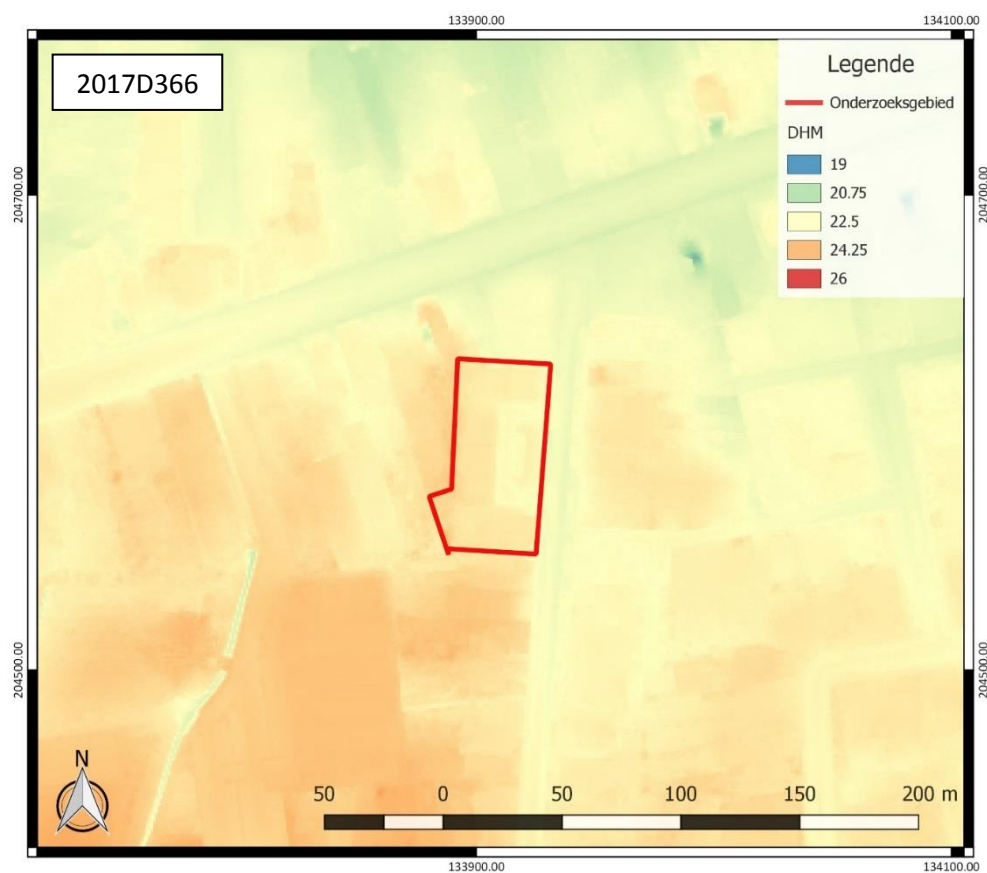
Figuur 8: Luchtfoto van 2016 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

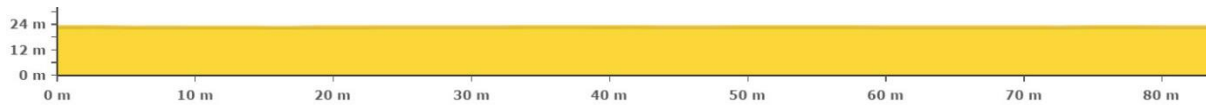
Figuur 9: Hydrografische kaart op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

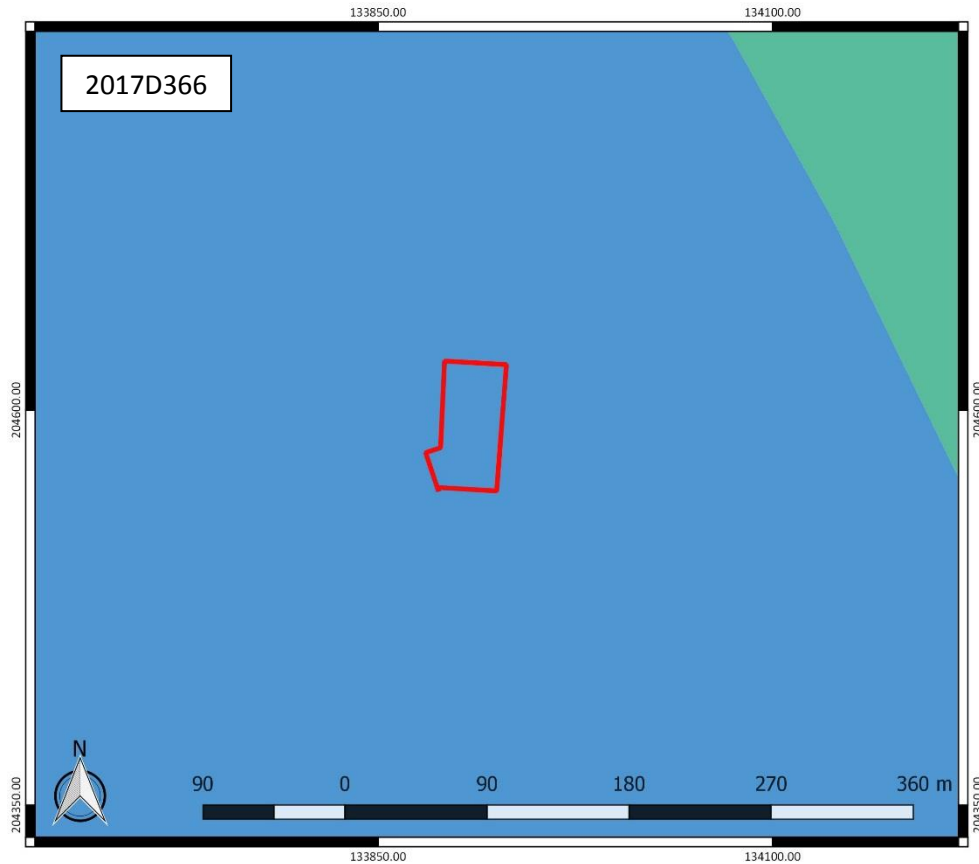
Figuur 10: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

Figuur 11: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied (detail)

Figuur 12: Hoogteverloop van noord naar zuid van het terrein (www.geopunt.be)

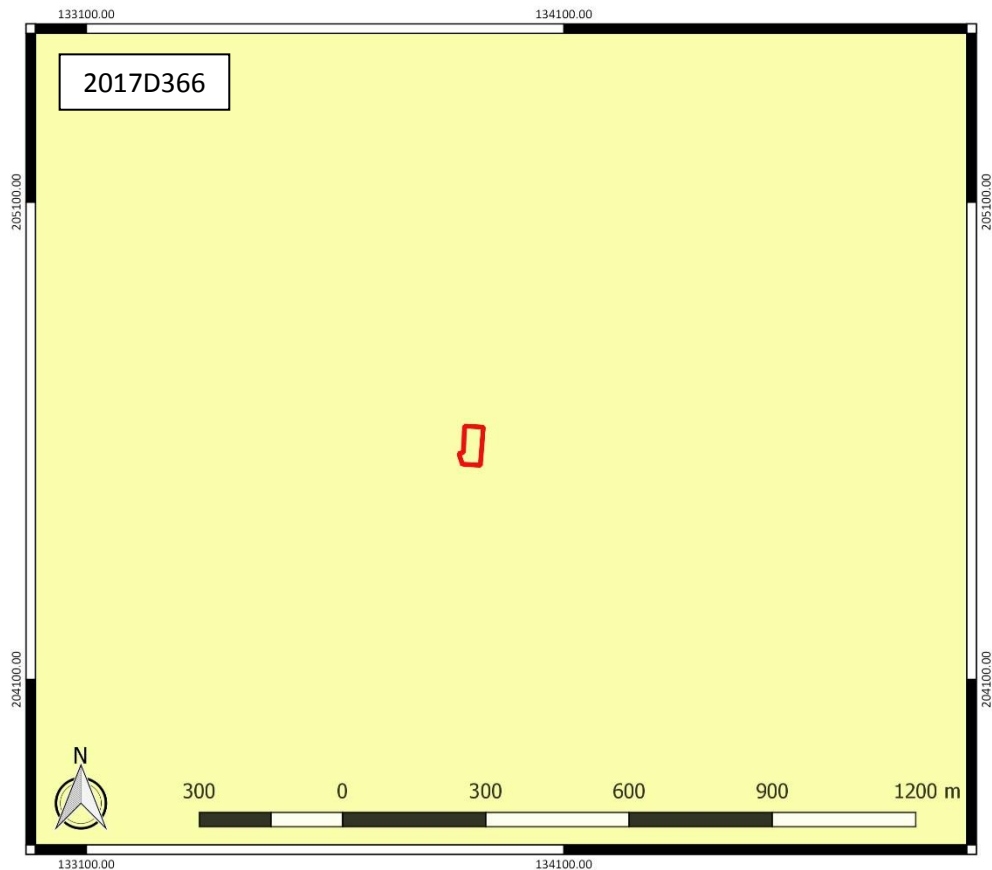

Figuur 13: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be), met blauw: Lid van Terhagen en groen: Formatie van Kattendijk

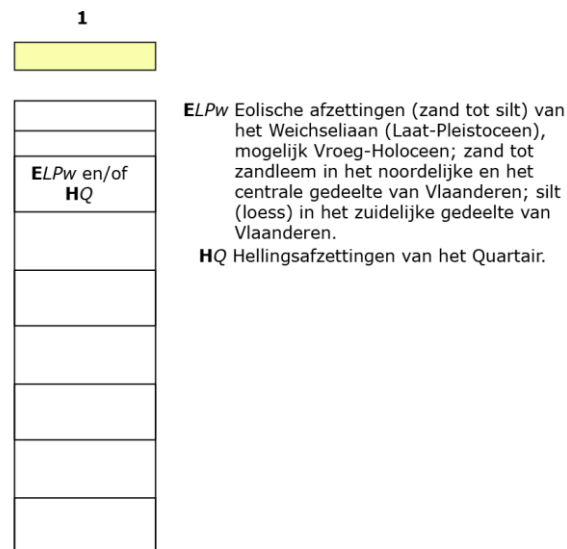
De tertiaire ondergrond (Figuur 13) bestaat uit het Lid van Terhagen. Deze wordt gekenmerkt door bleekgrijze klei, die onderaan kalkhoudend is. Naar het noordoosten toe gaat de tertiaire ondergrond over in de Formatie van Kattendijk. Dit bestaat uit groengrijs tot grijs fijn zand dat glauconiethoudend en plaatselijk kleihoudend is.³ De quartairgeologische kaart (Figuur 14) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair.⁴

³ www.geopunt.be/kaart

⁴ www.geopunt.be/kaart

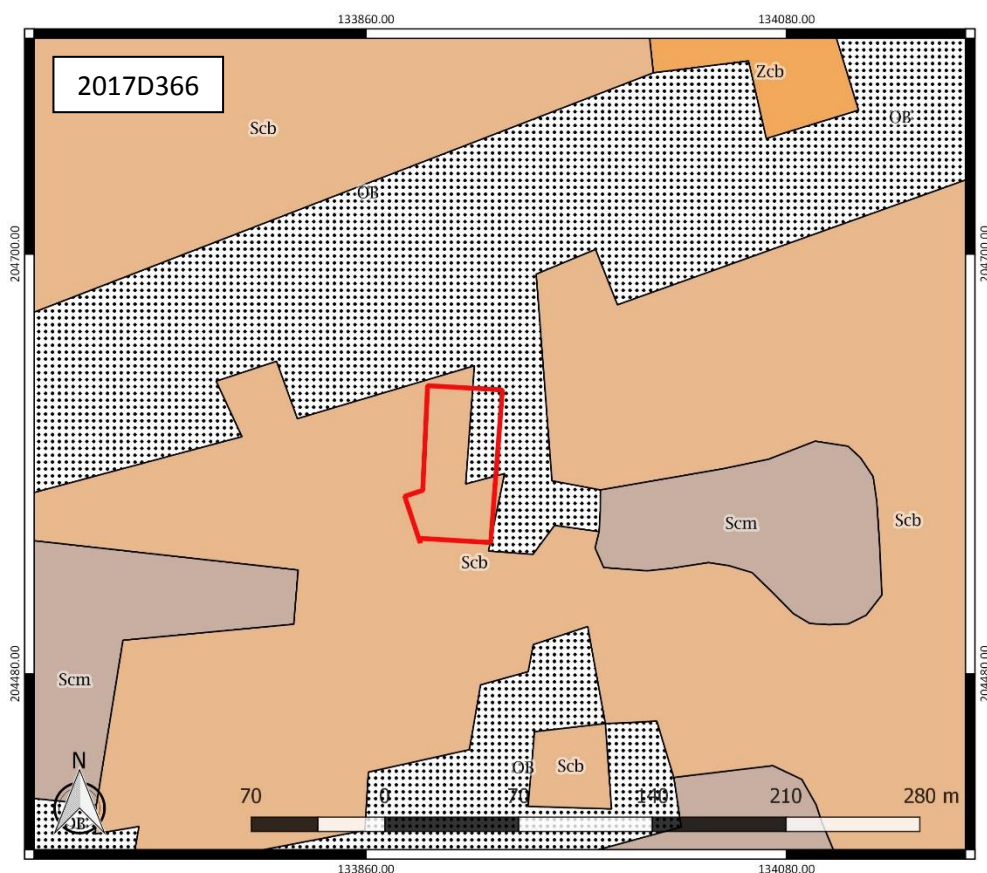

Figuur 14: Quartairegeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 15: Legende bij de quartairegeologische kaart (www.geopunt.be)

Het onderzoeksgebied bestaat volgens de bodemkaart hoofdzakelijk uit een matig droge, lemig zandbodem met structuur B horizont (Scb) (Figuur 16). Dit bodemtype is ook sterk vertegenwoordigd in de omgeving. De noordoostelijke zone van het onderzoeksgebied wordt aangegeven als bebouwde zone (OB). Deze strekt zich nog verder uit naar het noorden noorden. Verder ten oosten, ten zuiden en ten westen doet zich een matig droge lemig zandbodem met dikke antropogene humus A horizont (Scm) voor.

Figuur 16: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

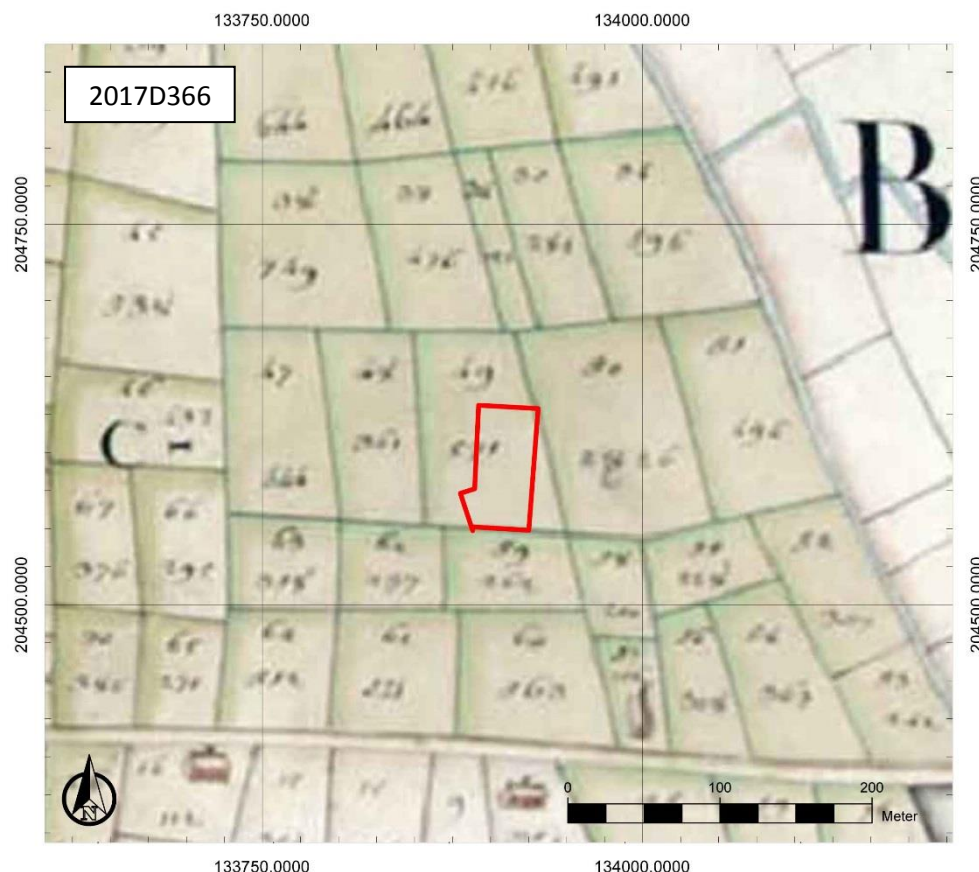

Figuur 17: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Volgens de bodemgebruikskaat is het onderzoeksgebied hoofdzakelijk bebouwd en verhard. Verder komen in beperkte mate gras en bomen voor (Figuur 17). Dit sluit aan bij het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 8).

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

In de 12de eeuw ontstond een bewoningskern rond de Grote Markt van Sint-Niklaas. Documenten met betrekking tot het ontstaan van deze dorpskern dateren echter pas van 1217. In dat jaar ging de moederparochie Waasmunster over tot de stichting van een nieuwe parochie met als beschermheilige de Heilige Nikolaas, patroon van de handelaars.⁵ Het onderzoeksgebied bevindt zich op ca. 1,4 km ten zuiden van het historische centrum van Sint-Niklaas en is gesitueerd tussen de gehuchten Tereken en Driegaaen.

Figuur 18: Kaart van heerlijkheden het Beverse, Puiembeke, Paddeschoot en Aarschot te Sint-Niklaas uit 1786, met aanduiding van het onderzoeksgebied (Stadsarchief Sint-Niklaas)

Op de Kaart van heerlijkheden het Beverse, Puiembeke, Paddeschoot en Aarschot te Sint-Niklaas uit 1786 (Figuur 18) is het onderzoeksgebied te zien. De kaart is samengesteld door landmeter du Caju, die zich baseerde op de kaarten van landmeters Van Landeghem en Manderschaidt.⁶ De kaart geeft bijgevolg een oudere situatie weer, dan die uit 1786. De kaart geeft aan dat het onderzoeksgebied zich binnen één van de enclaves van het Beverse in Sint-Niklaas bevond. Het doel van de kaart was vooral de percellering van het terrein. Een correcte weergave van de bebouwing was geen doelstelling van de kaart. Er is geen bebouwing te zien binnen het onderzoeksgebied, maar wel even

⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Sint-Niklaas, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121036> (geraadpleegd op 11 oktober 2016).

⁶ <http://www.waaserfgoed.be/erfgoed/25751-kaart-van-heerlijkheden-het-beverse-puiembeke-paddeschoot-en-aarschot-te-sint-niklaas-1786>

De oorspronkelijke kaarten van Van Landeghem en Manderschaidt zijn niet meer bewaard.

ten zuiden van het terrein. Vermoedelijk was het terrein in gebruik als akkerland. Ten zuiden is de huidige Smisstraat reeds in het kaartbeeld aanwezig, wat aangeeft dat de weg teruggaat op een historisch traject.

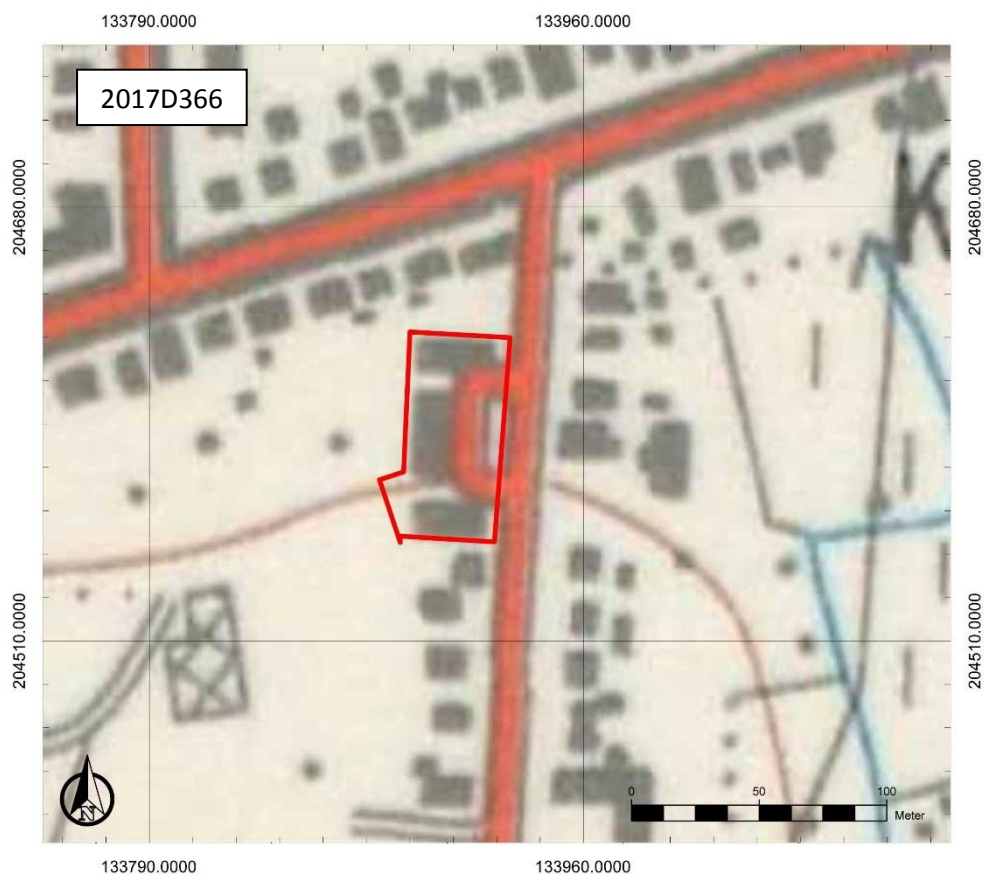

Figuur 19: Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778, Figuur 19) toont een gelijkaardig beeld van het onderzoeksgebied als de voorgaande kaart. Ook nu is het aangegeven als akkerland. De Baenslandstraat is nog niet aangegeven. Op de Atlas der Buurtwegen (1841, Figuur 20) is de Baenslandstraat wel te zien. Er is nog geen bebouwing waar te nemen. Een topografische kaart uit 1969 (Figuur 21) toont hoe het terrein nu grotendeels ingenomen wordt door gebouwen en een deel van de Baenslandstraat. Dit beeld verandert amper met wat te zien is op de luchtfoto's van 1971 (Figuur 22) en 1979-1990 (Figuur 23) en met de huidige situatie (Figuur 8).

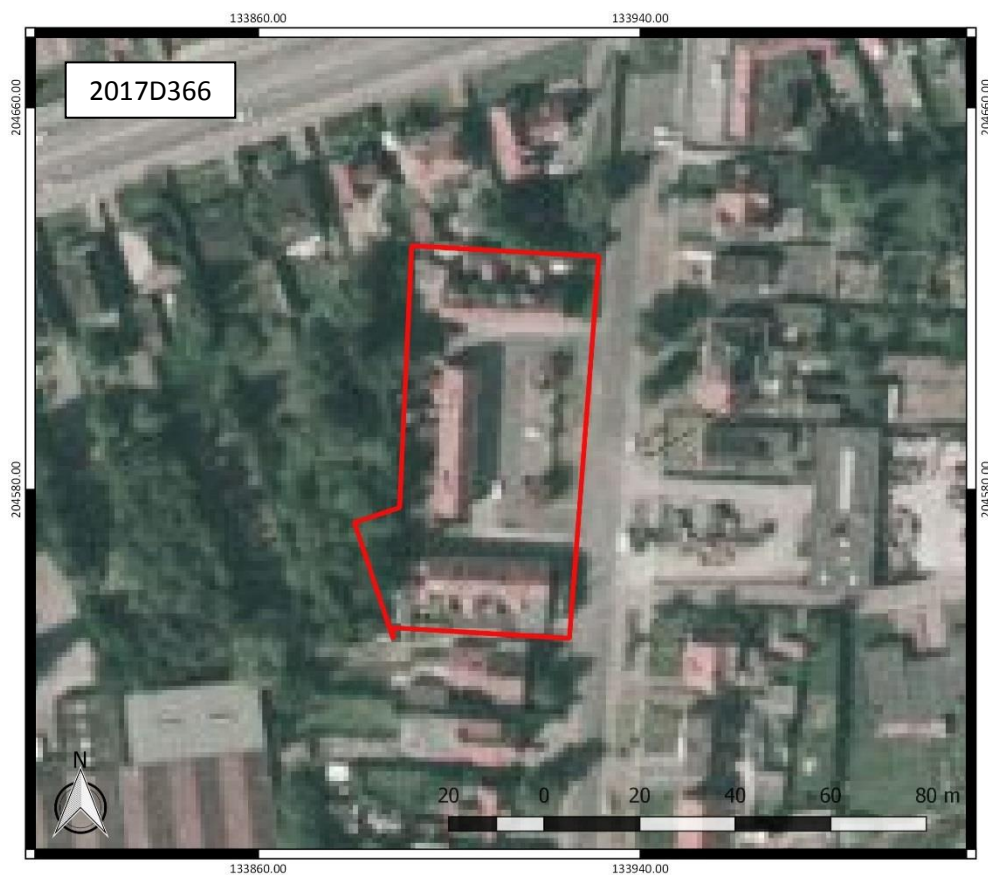
Figuur 20: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 21: Topografische kaart uit 1969 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 22: Luchtfoto uit 1970 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

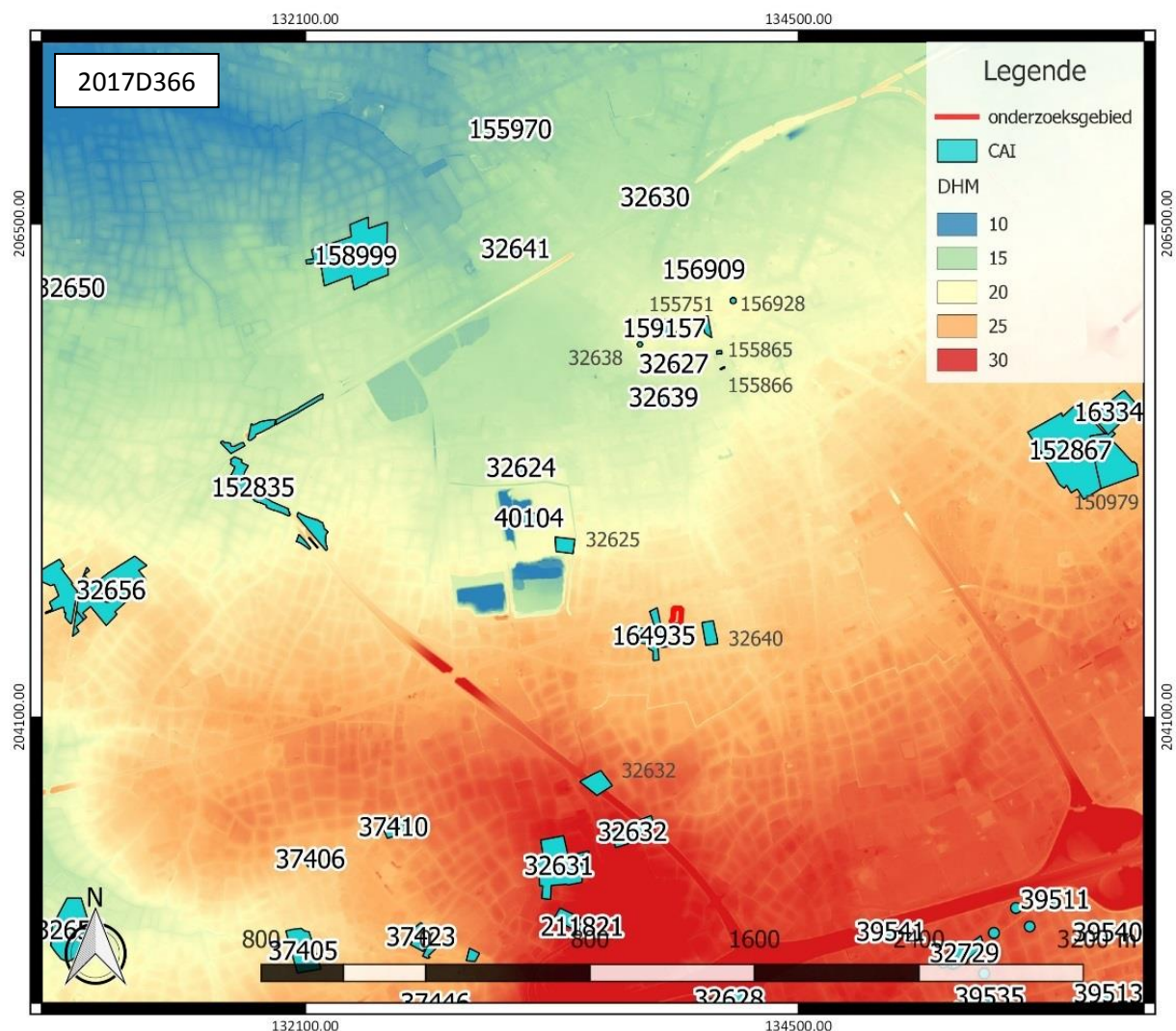

Figuur 23: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

Er is geen beschermd landschap, stads- of dorpsgezicht, archeologische zone of monument aanwezig binnen het onderzoeksgebied. Er is ook geen geïnventariseerd landschappelijk erfgoed aanwezig binnen het onderzoeksgebied, Wereldoorlog relictten evenmin. In de buurt van het onderzoeksgebied zijn wel verschillende gekende archeologische waarden gelegen. Ze kunnen inzicht bieden in het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied.

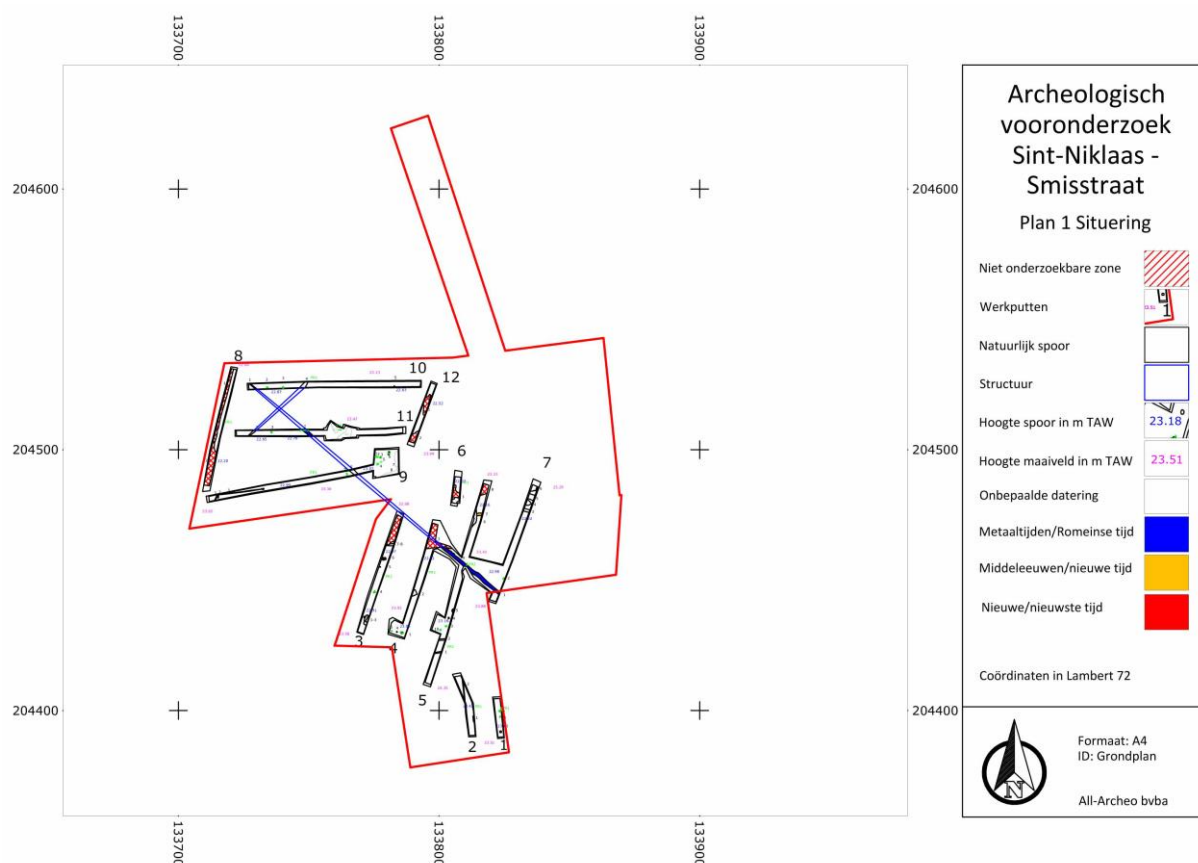
Het onderzoeksgebied bevindt zich tussen twee gekende archeologische waarden. Op de site Bormswijk met als toponiem Tereken (CAI 32640) net ten zuidoosten van het onderzoeksgebied, werden bolle akkers gevonden uit de 15de eeuw (nieuwe tijd), die de oudere onderliggende sporen goed bewaard hebben. Er werden Romeinse resten van houtbouw uit de 2de-3de eeuw en een Romeinse greppelstructuur aangetroffen. De site werd opgegraven in 1979 en 1992 door de Archeologische Dienst Waasland.⁷

Figuur 24: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>)

⁷ Thoen 1979; Thoen 1980; Van Hove 1983; Van Hove 1997, 291; <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/32640>

Naar aanleiding van de bouw van een handelspand met parkeergelegenheid, toegangswegen en speelbos, werd ter hoogte van de Smisstraat in Sint-Niklaas tijdens een veldprospectie paalsporen en andere sporen, waaronder greppels, uit de nieuwste tijd gevonden (CAI 164935). Verder werden een greppel en een aantal paalsporen gevonden die waarschijnlijk ouder waren, maar die geen structuren vormden. De paalsporen situeerden zich ten zuidwesten van de noordwest-zuidoost georiënteerde greppel (Figuur 25). Op basis van het vondstmateriaal kon de greppel in de metaaltijden of Romeinse tijd gedateerd worden. De paalsporen dateren mogelijk ook uit de metaaltijden of de Romeinse tijd.⁸ Deze sporen kunnen mogelijk doorlopen naar het noordoosten, naar het huidige onderzoeksterrein.

Figuur 25: Sleuvenplan archeologisch vooronderzoek Sint-Niklaas – Smisstraat 109/111 (Bruggeman *et al.* 2012)

In de omgeving werden ter hoogte van de Hoogkouterwijk door Bauwens-Lesenne omschreven als ‘talrijke pre-Romeinse aardewerkscherven’ aangetroffen. Deze interpretatie werd naderhand bijgesteld door Dewulf. Het zou gaan om verschillende scherven met ruw besmeten wanden uit de La Tène III periode.⁹ Ook ter hoogte van de Neerkouterwijk langs de Heimolenstraat te Sint-Niklaas werden losse vondsten uit de ijzertijd aangetroffen (CAI 32632). Het gaat om scherven van urnen, ruw besmeten aardewerk en houtskoolvlekken. De vondsten op de westelijke zone kregen een precieze datering in de late ijzertijd.¹⁰

Ten noorden van het onderzoeksgebied werden op drie vindplaatsen in Sint-Niklaas waterputten aangetroffen uit de Romeinse periode. Het betreft de vindplaats de Woningen 1 (CAI 32624) waar

⁸ Bruggeman *et al.* 2012, 17-18

⁹ Bauwens-Lesenne 1962; Dewulf 1966;

<https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/32631>

¹⁰ <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/32632>

een cirkelvormige put uit eikenhout (waterput A) werd gevonden¹¹; de vindplaats de Winningen 2 (CAI 32625) leverde een houten, waarschijnlijke vierkante, waterput (waterput B) op¹²; op de vindplaats de Winningen 3 (CAI 40104) werd een vierkante, houten waterput (waterput C) blootgelegd.¹³

Recent werd ook ten westen van het terrein, aan de Gentse Baan, een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Daarbij werd een spieker uit de ijzertijd aangetroffen, die mogelijk behoort tot een ijzertijd erf. Een gracht is te dateren in de Romeinse periode tot de middeleeuwen. Tot slot werden ook sporen uit de nieuwe en de nieuwste tijd vastgesteld.¹⁴

In de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied is het vooral interessant om de vindplaatsen met een gelijkaardige landschappelijke ligging onder de loep te nemen. In dit geval zijn dat de locaties op de noordelijke uitloper van de cuesta.

In Belsele op de vindplaats ‘Steenwerk’ werden resten uit de metaaltijden en de Romeinse tijd aangetroffen. Er waren nederzettingssporen aanwezig uit de late bronstijd, zonder duidelijke structuren. Ook nederzettingssporen uit de ijzertijd kwamen hier aan het licht. Het betreft paalkuilen, wandgreppels en kuilen. Uit de Romeinse tijd werden sporen van bewoning en begraving geregistreerd. Behalve houtbouwsporen werden eveneens de resten van een villa gevonden in de vorm van muurwerk, een betonvloer en bouw materiaal. Ook vondstmateriaal was talrijk aanwezig. Er werd één graf geregistreerd dat geschoeid was met twee stenen en een vaasje uit witte aarde.¹⁵

Ten noordoosten bevindt zich, ter hoogte van Europark-Zuid, een vindplaats met resten van twee gebouwplattegronden uit de vroege ijzertijd (CAI ID 150879).¹⁶ Verder zijn er sporen van een nederzetting uit de midden-Romeinse tijd ontdekt. Het gaat hier om een uitgestrekt enclos met twee woonzones, waarin telkens drie bewoningsfasen onderscheiden kunnen worden, alsook drie opeenvolgende houten waterputten (CAI 152867 en CAI 150879). Tenslotte toont ook de westelijke perifere zone sporen van zowel perceelsgreppels van de landindeling, als spiekers en tenslotte een inheems-Romeins grafveld.¹⁷ In het noorden van de vindplaats (CAI ID 163342) zijn (perceels)greppels, kuilen en verstoringen aangetroffen uit de nieuwste tijd.¹⁸

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

Het onderzoeksgebied blijkt te situeren tussen twee vondstlocaties met sporen van bewoning uit de metaaltijden en de Romeinse tijd. Ook landschappelijk kent het terrein een gunstige locatie, met de ligging op de noordelijke uitloper van de cuesta en omgeven door waterlopen. Hoewel het terrein

¹¹ <https://cai.onroendergoed.be/locatie/32624>

¹² <https://cai.onroendergoed.be/locatie/32625>

¹³ <https://cai.onroendergoed.be/locatie/40104>

¹⁴ Van Neste *et al.* 2017, 22-23

¹⁵ <https://cai.onroendergoed.be/locatie/32656>

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 150879, Europark-Zuid (opgraving 2009) (geraadpleegd op 7 februari 2017)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 150879, Europark-Zuid (opgraving 2009) (geraadpleegd op 7 februari 2017), Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32623, Europark-Zuid (geraadpleegd op 7 februari 2017), Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 152867, Europark-Zuid (opgraving 2010) (geraadpleegd op 7 februari 2017)

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 163342, Europark-Zuid (geraadpleegd op 7 februari 2017)

lange tijd in gebruik is geweest als akkerland, zoals af te leiden valt uit het historisch kaartmateriaal, is het vandaag de dag nagenoeg volledig bebouwd en verhard. De mate waarin de ondergrond reeds verstoord is, is niet gekend, maar we kunnen op zijn minst verwachten dat het bodemarchief ter hoogte van het terrein tot op zekere diepte geroerd is. Dit reduceert het archeologisch potentieel van het terrein.

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Historische kaarten geven aan dat het terrein sinds de 18de eeuw in gebruik geweest is als akkerland. Op geen van de kaarten is historische bebouwing te zien. Bebouwing en verharding van het terrein verschijnen op een topografische kaart van 1969 en op de luchtfoto's van 1971 en 1979-1990. De toenmalige situatie is amper gewijzigd ten opzichte van de huidige situatie. We verwachten dat de aanleg van bebouwing en verharding binnen het onderzoeksgebied een negatieve impact heeft gehad op het aanwezige bodemarchief.

Wat is de impact van de geplande werken?

Op het terrein worden sociale woningen en appartementen gerealiseerd. De bestaande bebouwing zal daarvoor gesloopt worden en de op het terrein aanwezige verharding ook. De verstoring gerelateerd aan de sloopwerkzaamheden bedraagt 20 à 69 cm. De verstoringdiepte van de funderingssleuven voor de nieuwbouw bedraagt ca. 1,00 m onder het maaiveld. Plaatselijk, ter hoogte van de rioleringsputten bedraagt de verstoringdiepte maximaal ca. 3,00 m onder het maaiveld. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied werken gepland zijn die het aanwezige bodemarchief zullen verstoren.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied een gunstige landschappelijke ligging van kent en te situeren is tussen twee gekende archeologische sites met sporen uit de metaaltijden en de Romeinse tijd. Historische kaarten geven aan dat het terrein sinds de 18de eeuw in gebruik is geweest als akkerland. Op een topografische kaart uit 1969 is echter te zien hoe het terrein ingenomen wordt door bebouwing en wegenis. Deze zijn vandaag de dag nog steeds aanwezig. De precieze verstoringdieptes hiervan zijn niet gekend, maar we kunnen verwachten dat ze minstens een negatieve impact gehad hebben op het aanwezige bodemarchief. Hierdoor reduceert het archeologisch potentieel van het terrein sterk. Daarbovenop komt dat het slechts een klein terrein is, van ca. 3165 m². Hoe kleiner het terrein, hoe kleiner de kans dat archeologische sporen er aanwezig zijn. Het is wel nog steeds mogelijk dat relevante archeologische sporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, maar gezien de aanwezige bebouwing en verharding op het terrein wordt verwacht dat de ensemblewaarde van een eventuele waardevolle archeologische vindplaats te sterk aangetast zal zijn. We besluiten daarom dat het potentieel op kennisvermeerdering in geval van bijkomend archeologisch onderzoek binnen het onderzoeksgebied laag is. Daarom worden geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied een gunstige landschappelijke ligging van kent en te situeren is tussen twee gekende archeologische sites met sporen uit de metaaltijden en de Romeinse tijd. Historische kaarten geven aan dat het terrein sinds de 18de eeuw in gebruik is geweest als akkerland. Op een topografische kaart uit 1969 is echter te zien hoe het terrein ingenomen wordt door bebouwing en wegenis. Deze zijn vandaag de dag nog steeds aanwezig. De precieze verstoringsdieptes hiervan zijn niet gekend, maar we kunnen verwachten dat ze minstens een negatieve impact gehad hebben op het aanwezige bodemarchief. Hierdoor reduceert het archeologisch potentieel van het terrein sterk. Daarbovenop komt dat het slechts een klein terrein is, van ca. 3175 m². Hoe kleiner het terrein, hoe kleiner de kans dat archeologische sporen er aanwezig zijn. Het is wel nog steeds mogelijk dat relevante archeologische sporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, maar gezien de aanwezige bebouwing en verharding op het terrein wordt verwacht dat de ensemblewaarde van een eventuele waardevolle archeologische vindplaats te sterk aangetast zal zijn. We besluiten daarom dat het potentieel op kennisvermeerdering in geval van bijkomend archeologisch onderzoek binnen het onderzoeksgebied laag is. Daarom worden geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Ampe, C./R. Langohr, 2006: Voorstel uitgewerkt voorbeeld erkenningsdossier waardevolle site voor bodem. Bolle akkers – Land van Waas. Bijlage 7: Waardevolle site Land van Waas, in: *Project waardevolle bodems in Vlaanderen. Eindverslag*, Brussel, 157-173.

Bastiaens, J./J.M. Van Moernick, 1994: Bodemsporen van beddenbouw in het zuidelijk deel van het plaggenlandbouwareaal: getuigen van 17de-eeuwse landbouwintensivering in de Belgische provincies Antwerpen en Limburg en de Nederlandse provincie Noord-Brabant, *Historisch Geografisch Tijdschrift* 12.3, 81-90.

Bauwens-Lesenne, M., 1962: Bibliografisch repertorium der oudheidkundige vondsten in Oost-Vlaanderen (vanaf de vroegste tijden tot aan de Noormannen), *Oudheidkundig Repertoria*, 2.

Bruggeman, J./A. Van Staey/L. Dierckx, 2012: Archeologisch vooronderzoek Sint-Niklaas – Smisstraat 109/111, Bornem (*Rapporten All-Archeo bvba* 123).

De Moor, G./D. Van de Velde, 1995: *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart. Kaartblad 14 Lokeren*, Brussel.

Dewulf, M., 1966: Het grondgebied van Sint-Niklaas van in de prehistorie tot in de Romeinse Tijd, in: *Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas* 69, 11.

Thoen, H., 1979: Sint-Niklaas (O.-VI.): Romeinse nederzetting, *Archeologie*, 25.

Thoen, H., 1980: Sint-Niklaas (O.-VI.): Romeinse nederzetting, *Archeologie*, 96.

Thoen, H. (ed.), 1989: *Temse en de Schelde van ijstijd tot Romeinen*, Brussel.

Van Hove, R., 1983: Sint-Niklaas (O.-VI.), woonwijk Tereken, *Archeologie*, 28.

Van Hove, R., 1997: De “klassieke” bolle akkers van het Waasland in archeologisch perspectief, *Annalen van de Koninklijke Oudheidkundige Kring van het Land van Waas* 100, 281-328.

Van Neste, T./M. De Puydt/T. Palmans, 2017: Archeologienota Sint-Niklaas – Gentse Baan 2017. Prospectie met ingreep in de bodem, (*Rapporten van Erfpunt – cel onderzoek* 22, deel 2), Sint-Niklaas.

4.2 Websites

Centrale Archeologische Inventaris (2017)
<https://cai.onroerenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2017)
<http://dov.vlaanderen.be>

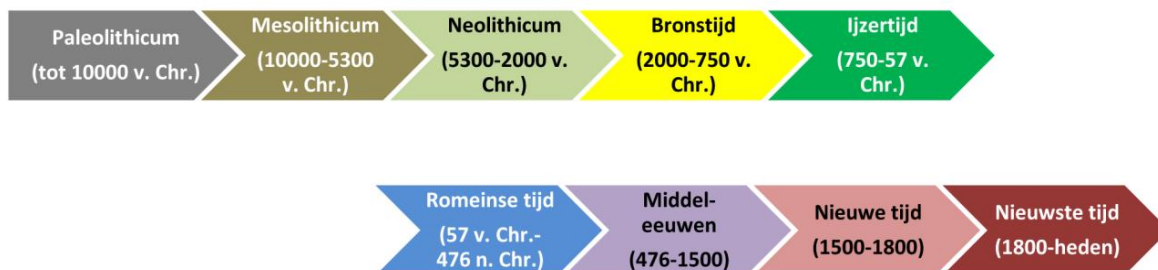
Geopunt Vlaanderen (2017)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2017)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2017)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2017D366

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/05/2017
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/05/2017
3	Overzichtskaart	Gekende verstoringen	1:1	Digitaal	30/05/2017
4	Bouwplan	Typedoorsnede	1:1	Digitaal	30/05/2017
5	Bouwplan	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	30/05/2017
6	Bouwplan	Grondverzet	1:1	Digitaal	30/05/2017
7	Bouwplan	Rioleringsplan	1:1	Digitaal	30/05/2017
8	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/05/2017
9	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	19/05/2017
10	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving (detail)	1:1	Digitaal	19/05/2017
11	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	19/05/2017
12	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/05/2017
13	Quartairegeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/05/2017
14	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/05/2017
15	Bodemgebruikkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	19/05/2017
16	Historische kaart	Kaart van heerlijkheden het Beverse, Puiembeke, Paddeschoot en Aarschot te Sint-Niklaas	1:1	Digitaal	19/05/2017
17	Historische kaart	Ferraris	1:1	Digitaal	19/05/2017
18	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	19/05/2017
19	Topografische kaart	1969	1:1	Digitaal	19/05/2017
20	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	22/05/2017
21	Overzichtskaart	Inplanting sleuven archeologisch vooronderzoek Sint-Niklaas – Smisstraat 109/111	1:1	Digitaal	19/05/2017

5.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2017D366

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2016	Digitaal	22/05/2017
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	22/05/2017
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	22/05/2017